

การศึกษาภาษาบาลีกับการดำรงอยู่แห่งพระพุทธศาสนา

The study of Pali language and the existence of Buddhism

พระมหาธีรวัฒน์ ธีรจิตโต

Phramaha Theerawat Thirachitto

วุฒิกัทร มุลศรี

Mr.Wutthiphat Moolsri

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ping_26_01@hotmail.com

บทคัดย่อ

ภาษาบาลี หรือภาษามคธ เป็นภาษาที่จารึกพระไตรปิฎก ทั้งเป็นภาษาที่คนชมพูทวีปในสมัยพุทธกาลนิยมใช้กันทั่วไป จึงเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยนั้น หลังจากพุทธปรินิพพานมีการทำปฐมสังคายนา พระเถระได้ตกลงกันใช้ภาษาบาลีสำหรับจดจำพระไตรปิฎก พระสงฆ์สายเถรวาทจึงต้องศึกษาภาษาบาลีให้เข้าใจลึกซึ้งและสามารถเทียบเคียง สอบทานกับพระไตรปิฎกที่เก็บไว้ในสถานที่ต่างกันได้ เพื่อรักษาการแปลความหมายพระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎกให้ถูกต้องไม่บิดเบือน และหน้าที่นี้ก็เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่มีผลต่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลีนอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เนื่องจากการศึกษาพระพุทธรวณะในพระไตรปิฎกนั้นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจใน ภาษาบาลีเป็นหลัก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็จะต้องเสื่อมสูญไปด้วย

บทความนี้ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ความสำคัญของการศึกษาภาษาบาลีกับการดำรงอยู่แห่งพระพุทธศาสนา โดยจะกล่าวถึงความ เป็นมา สาเหตุ ความสำคัญของการศึกษาบาลีว่ามีปัจจัยอะไรมาสนับสนุนให้พระพุทธศาสนามั่นคงอยู่จนถึงปัจจุบัน ตลอดจนจะได้ วิเคราะห์ว่าการศึกษาภาษาบาลีส่งผลต่อการดำรงอยู่แห่งพระพุทธศาสนาอย่างไร เพื่อให้พุทธพจน์ของพระพุทธเจ้าที่เป็นภาษาบาลีคงอยู่ กับพุทธศาสนาตลอดไป

คำสำคัญ : การศึกษา , ภาษาบาลี, พระพุทธศาสนา

Abstract

Pali or Bihar is the language that inscribes the Tripitaka And is the language that people in the Indian subcontinent commonly use Therefore the language that the Lord Buddha used to spread Buddhism in those days After Buddha's death, a sort of Genesis was performed Thera agreed to use Pali for memorizing the Tripitaka. Theravada monks therefore have to study Pali to understand deeply and be comparable. Can review with the Tipitaka stored in different locations To maintain the correct interpretation of the Buddha's words in the Tipitaka without distorting And this duty is the duty of the monks The study of Buddhist Scriptures Pali department Is the

heart of the education of the Thai clergy that affects the stability of Buddhism, the study of the teachings of the dharma, both the Dhamma and Pali divisions. Also known as a succession of Buddhism as well Especially the Pali education Because the study of the words in the Tripitaka requires knowledge and understanding of Mainly Pali If the lack of knowledge about the Tipitaka Buddhism must also disappear.

In this article, the author will analyze the importance of studying Pali and the existence of Buddhism. It will explain the background, the cause, the importance of Pali education, what factors support Buddhism to be stable until now. As well as to analyze what form of future Pali education should be So that the teachings of the Buddha in Pali language remain forever

Key words: Education, Pali, Buddhism

บทนำ

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดจนช่วยวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนา ศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ความเป็นพลัง สร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ การศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนา คนให้เป็นมนุษย์ ที่มีคุณภาพมีความสามารถเต็มตาม ศักยภาพ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคม เพื่อส่งเสริมสร้างการพัฒนาและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและ สังคมของประเทศ (พระบรมราชาโฆวาทพระราชาทานแก่คณะครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล, 2524 , 20 ตุลาคม 2562)ดังพระราชโองวาทของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ตอนหนึ่งว่า “ การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคลสังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้าน สังคมและบ้านเมือง นั้นก็จะมีพลเมืองมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด ”

การศึกษาทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ คันถุระ เป็นการศึกษาระบบวินัย ด้วยการท่องบ่นสาธยาย และ ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ และ วิปัสสนาธุระ เป็นการศึกษาโดยลงมือปฏิบัติจริง เพื่อความรู้แจ้งประจักษ์จากประสบการณ์ตรง เป็นที่น่า สังเกตว่าการศึกษาทั้งสองอย่างนี้ไม่แยกออกจากกัน เป็นกระบวนการศึกษาที่ต้องดำเนินไปคู่กันเสมอ เพื่อนำไปสู่การแทงตลอดมรรคผล และนิพพานในที่สุด นอกจากนั้นกระบวนการที่สำคัญของการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา คือ หลัก ไตรสิกขา (อง.ตัก. (ไทย) 20/91/320)คือ ศิล สมาธิ ปัญญา เป็นกระบวนการปฏิบัติ หรือ กระบวนการพัฒนา 3 ด้าน คือ ศิล เป็นหลักการพัฒนาระดับ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาจิตใจให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจ กระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่มีนเป็น และสามารถแยกแยะวิเคราะห์ สืบหาสาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดเจน ซึ่งกระบวนการศึกษาตามที่กล่าวมาแล้วจะให้เกิดการพัฒนาปัญญา 3 ด้าน (อภิ.วิ. (ไทย) 35/772- 792/505508)คือ ความรู้อันเกิดจากการฟัง (สุตตามยปัญญา) ความรู้อันเกิดจากการคิด (จินตามยปัญญา) และความรู้อันเกิดจากการ อบรมจิตตามมรรควิธี(ภาวนามยปัญญา) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาของพระพุทธศาสนา

การศึกษาในพระพุทธศาสนานั้นมีหลายระดับ จุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดคือการหลุดพ้นนั่นคือนิพพาน แต่การที่จะหลุดพ้นนั้น เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล บางคนเพียงได้ฟังการแสดงธรรมเพียงครั้งเดียวก็บรรลุทันที แต่บางคนอาจต้องใช้เวลายาวนานหลายกัปป์จึงจะ บรรลุได้ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นนอกจากจะเรียกว่าพระธรรมวินัยแล้วมีคำเรียกว่าพระสัทธรรม

สัทธรรมหมายถึงธรรมอันดี, ธรรมที่แท้, ธรรมของสัตบุรุษ, หลักหรือแก่นศาสนา นั่นก็คือคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้นำมาปฏิบัติแล้วจะได้อะไร

1. ปริยัติสัทธรรม หมายถึงสัทธรรมคือคำสั่งสอนจะต้องเล่าเรียน ได้แก่พุทธพจน์ เป็นการศึกษาทฤษฎีคือ การศึกษาพระธรรมวินัยให้มีความรู้เป็นพื้นฐานโดยแจ่มแจ้งเสียก่อนว่า คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอะไรบ้าง ถ้าจะนำมาปฏิบัติจะทำอย่างไร และเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้ผลอย่างไร

2. ปฏิบัติสัทธรรม คือปฏิบัติอันจะต้องปฏิบัติ ได้แก่ อัฐสังคิมรรค หรือไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา คือการนำเอาพระธรรมวินัยมาปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ

3. ปฏิเวธสัทธรรม คือสัทธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน เป็นขั้นที่แสดงถึงผลของการปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2531 : 55)

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในประเทศอินเดีย ท่ามกลางเจ้าลัทธิทั้งหลาย ในสมัยนั้น ภาษาที่ประชาชนใช้เป็นสื่อในการสื่อสารในสมัยนั้นก็ยังมีมาก พระองค์ทรงเลือกภาษาที่ประชาชนส่วนมากใช้ในการประกาศพระพุทธศาสนา มีหลายคนตั้งข้อสังเกตว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้ภาษาอะไรกันแน่ในการประกาศพระพุทธศาสนา ในหมู่ชาวพุทธบางส่วนให้ทัศนะว่าภาษาบาลีมีถิ่นกำเนิดจากแคว้นมคธ ในชมพูทวีป (ประเทศอินเดีย) และเรียกว่า “ภาษามคธ” (มคธ) มีนักภาษาศาสตร์บางท่านมีความเห็นว่า ภาษาบาลี (มคธ) เป็นภาษาทางภาคใต้ของอินเดีย บางท่านเห็นว่า เป็นภาษาทางตะวันตกของอินเดีย และเป็นคนละภาษากับภาษาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช พอสรุปได้ว่าแหล่งกำเนิดของภาษาบาลีอยู่ที่บริเวณเทือกเขาวิญชัย แคว้นมคธและแคว้นโกศลซึ่งเป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าประสูติ

ภาษามคธ หรือที่นิยมเรียกกันในประเทศไทยว่า “ภาษาบาลี” เป็นภาษาที่บันทึกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล เชื่อกันว่าพระพุทธเจ้าทรงใช้ภาษาบาลีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ภาษาบาลีไม่มีตัวอักษรจึงยากที่จะศึกษา เมื่อไปอยู่ในภาษาใดก็ใช้ภาษานั้น

ปัจจุบัน การศึกษาภาษาบาลีภาษาบาลี ยังได้ชื่อว่าเป็นภาษารักษาพระพุทธศาสนา “การดำรงไว้ซึ่งวินัยกรรมที่รู้จักกันว่าเป็นอายุของพระศาสนา” นั้น จัดเป็นคำพูดที่ถูกต้องทีเดียวเพราะในการทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ เช่น อุโบสถ ปวารณา อุปสมบท และสมมติสีมา เป็นต้น จะสมบูรณ์และถูกต้องตามแบบแผนพุทธบัญญัติ ต้องใช้ภาษาบาลีในการท่องสวด จะสำเร็จได้ด้วยดีก็ด้วยผู้สวดกรรมวาจาสามารถสวดกรรมวาจา ออกเสียงสลิธ ธนิต วิมุตติ และนิกคหิต ได้ถูกต้อง หากไม่เรียนรู้ภาษาบาลีก็ไม่สามารถสวดกรรมวาจาให้สำเร็จได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงกล่าวสรุปได้ว่า ภาษาบาลีเป็นภาษาที่มีความสำคัญอันสูงสุดต่อความดำรงมั่นสืบกาลนานแห่งพระพุทธศาสนา

ความหมายของการศึกษาคืออะไร มีกระบวนการศึกษาอย่างไร

คำว่า “ศึกษา” รากศัพท์มาจากภาษาบาลีสันสกฤตว่า “ศึกษา” ส่วนภาษาบาลีใช้คำว่า “สิกขา” เมื่อแยกศัพท์ออกมา มาจากคำว่า สิกขา ประกอบด้วย สะ + อิกขะ + อา สะ ในภาษาบาลี แปลว่า ตัวเอง อิกขะ แปลว่า มอง ,พิจารณา, เห็น

คำว่า สิกขา มีรูปวิเคราะห์ตามหลักบาลีไวยากรณ์ 5 รูป (อบรม ลินภิวาล และคณะ, 2522 : 6) ต่อไปนี้

1. สห ปณฺญา ย อิกฺขตีติ สิกฺขา ธรรมชาติโดยย่อเห็นพร้อมด้วยปัญญาธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา
2. สยํ อิกฺขตีติ สิกฺขา ธรรมโดยย่อเห็นเอง ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา
3. สกํ อิกฺขตีติ สิกฺขา ธรรมชาติโดยย่อเห็นซึ่งตนเอง ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา
4. สมํ อิกฺขตีติ สิกฺขา ธรรมชาติโดยย่อเห็นเท่าทัน ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา
5. สนตํ อิกฺขตีติ สิกฺขา ธรรมชาติโดยย่อเห็นซึ่งสิ่งที่มีอยู่ ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา

จากรูปวิเคราะห์ของคำว่า สิกขา ทั้ง 5 ประการ ดังกล่าวมานี้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การเห็น มาจาก อิกข ธาตุเป็นไปในความเห็น เพราะฉะนั้น การเห็นจึงเป็นธาตุแท้ของการศึกษา ได้แก่ การเห็นดังต่อไปนี้

1. การเห็นด้วยปัญญา การศึกษา คือ การเห็นด้วยตาปัญญา (ปัญญาจุกุ) ไม่ใช่การเห็นด้วยตาเนื้อ (มังสจุกุ) เพราะการเห็นด้วยเนื้อหรือ ตานอก ย่อมถูกหลอกลวงได้ง่าย ต้องมองเห็นได้ด้วย ตาใน คือตาปัญญา จึงเป็นการศึกษาที่แท้จริง
2. การเห็นเอง คือ การเห็นเอง เห็นด้วยตัวผู้ศึกษาเอง ผู้ปฏิบัติเองและผู้ประสบผลสำเร็จเอง ไม่ใช่ให้คนอื่นเห็นแทน ปฏิบัติแทน และสำเร็จแทน
3. การเห็นตัวเอง การศึกษา คือ การเห็นตนเอง มุ่งเน้นการเรียนรู้ตนเอง จนอ่านตัวเองออก บอกตัวเองได้ ใช้ตัวเองเป็น เห็นตัวเองชัด และจัดตนเองถูก ไม่ได้มุ่งเน้นการเรียนรู้คนอื่น อ่านคนอื่นออก บอกคนอื่นได้ ใช้คนอื่นเป็น เห็นคนอื่นชัด และจัดคนอื่นเป็น
4. การเห็นเท่าทัน การศึกษา คือการเห็นเท่าทัน มุ่งหมายเอาการเห็นโลกเท่านั้นทั้ง 3 โลก คือสัตว์โลก ได้แก่ คน สัตว์ และสิ่งมีชีวิตตามกำเนิด 4 โอกาสโลก ได้แก่ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ และสังขารโลก ได้แก่ กายและใจ
5. การเห็นสิ่งที่มีอยู่ การศึกษา คือ การเห็นสิ่งที่มีอยู่ หมายเอาการเห็นความจริง การเห็นตามความเป็นจริง ซึ่งสิ่งที่มีอยู่ ไม่ใช่ไม่มี ซึ่งสิ่งที่ปรากฏอยู่ไม่ใช่ปรากฏ ได้แก่ การเห็นอริยสัจ 4

การจัดการศึกษาตามแนวแห่งพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นที่การนำเอาหลักพุทธธรรมมาเป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตน ผีกัดขัดเคลาจิตใจ จะได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นการเห็นสิ่งที่มีอยู่ เห็นด้วยปัญญา ตรงกับบทวิเคราะห์ที่ว่า (ธรรมชาติโดยย่อเห็นพร้อมด้วยปัญญา)ส่วนกระบวนการของการศึกษาได้แก่ สัมมาทิฐิ เมื่อมีสัมมาทิฐิ ความเห็นถูกต้อง เห็นตามความเป็นจริงเป็นแกนนำและเป็นพื้นฐานแล้ว กระบวนการศึกษาภายในตัวบุคคล (ธรรมชาติโดยย่อเห็นซึ่งตนเอง) ก็ดำเนินไปได้ กระบวนการนี้ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ เรียกว่า ไตรสิกขา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2542 : 11 – 12) คือ

- 1.การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ เรียกว่า อธิศีลสิกขา (เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีล)
2. การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต เรียกว่า อธิจิตตสิกขา (เรียกกันง่าย ๆ ว่า สมาธิ)
3. การฝึกฝนอบรมทางปัญญา ได้เกิดความรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความเป็นตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หลุดพ้นจากความยึดมั่นในสิ่งต่างๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจที่อิสระ ผ่องใสเบิกบาน เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา (เรียกกันง่าย ๆ ว่า ปัญญา)

การศึกษาทั้ง 3 ระดับนี้ ถือเป็นกระบวนการสำคัญแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้นักศึกษาพัฒนาจิตใจสูงขึ้น ซึ่งเป้าหมายของการศึกษาก็เพื่ออบรมฝึกฝนทางกาย วาจาและใจ ให้สูงขึ้น พร้อมทั้งปรับตัวให้เข้ากับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันในสังคม สำหรับ การศึกษาภาษาบาลีที่จะกล่าวต่อไป ถือเป็นการศึกษาในภาคทฤษฎี คือการเรียนรู้หลักคำสอนที่ผ่านภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาของคนอินเดีย คำสอนจะไม่มีค่าถ้าไม่นำภาคทฤษฎีมาปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิต ดังนั้นความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอีกประการหนึ่ง การนำหลักคำสอนที่เป็นภาษาบาลีมาศึกษาให้ถ่องแท้ แดกถาน แล้วนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเอง สังคมและประเทศชาติ ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือมรรคผลนิพพานหรือการสิ้นอาสวะกิเลสทั้งหมดทั้งสิ้น

ภาษาบาลีคืออะไร มีความหมายอย่างไร

คำว่า “บาลี” ที่ใช้ในภาษาไทย ตรงกับภาษาบาลีคำว่า “ปาฬิ” (อักษรโรมัน: Pali) “ปาฬิ” สำเร็จรูปมาจากศัพท์ว่า “पाल” ธาตุ แปลว่า “รักษา” ลง ณี ปัจจัยในนามกิตก์ ปัจจัยที่เนื่องด้วย ณ ให้ลบ ณ ทิ้งเสีย เมื่อประกอบกันจึงมีรูปเป็น “ปาฬิ” หรือคำไทย เรียกว่า บาลี” หมายถึง ภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์เอาไว้ ซึ่งมีรูปวิเคราะห์ว่า “พุทธวจน ปาเลตีติ ปาฬิ” แปลว่า “ภาษาใด ย่อมรักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ เหตุฉนั้นภาษานั้นชื่อว่า ปาฬิ” แปลว่า ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ พระพุทธโสมพะ พระอรธรรคณาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท นำคำว่า “บาลี” มาใช้เป็นชื่อภาษาหนึ่งโดยเห็นว่าเป็นภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์ ซึ่งปัจจุบัน เมื่อใช้คำว่า “บาลี” จะหมายถึงตัวพระพุทธพจน์ ส่วนนักปราชญ์ทางภาษาบาลีจะใช้คำว่า “ปาฬิภาษา” เมื่อต้องการเน้นในตัวภาษา(พระมหาปฐมพงษ์ งามล้วน, 2534 : 5) นอกจากนั้น ท่านได้คำจำกัดความของคำว่า บาลี ไว้ 3 อย่าง (พัฒน์ เฟื่องผลา, มปป : 58 – 60) คือ

1. บาลี หมายถึงพระพุทธวจนะ คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมดที่รวบรวมไว้ในพระไตรปิฎก
2. บาลี หมายถึง ภาษาของพระไตรปิฎก
3. บาลี หมายถึง แถว หรือ แนว แห่งพระไตรปิฎก

สรุปได้ว่า บาลี ตามความหมายของพระพุทธโฆษาจารย์ ท่านหมายถึงพุทธพจน์หรือคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งจารึกอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

ภาษาบาลีมีความสำคัญอย่างไร ทำไมถึงควรศึกษา

ภาษาบาลี แต่เดิมเรียกว่า “ภาษามาคธี” แปลว่า “ภาษาของชาวแคว้นมคธ” ที่ชาวอารยัน (อริยกะ) เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชมพูทวีป วัฒนธรรมของชาวอารยัน มามีอิทธิพลต่อชนชาวพื้นเมืองคือพวกมิลักกะซึ่งมีอิทธิพลและบทบาทต่อชนพื้นเมืองมากก็ คือ ภาษา เพราะภาษาถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารซึ่งกันและกัน ภาษาบาลีจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นภาษาที่ พระพุทธเจ้าทรงเลือกใช้เทศนาโปรดเวไนยสัตว์ให้ได้บรรลุธรรมผลและนิพพาน และเป็นภาษาที่ พระอรหันต์ทั้งหลายมีพระมหากัสสปะเป็นต้นใช้ทรงจำเพื่อถ่ายทอดพระพุทธพจน์ คือพระไตรปิฎก เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในประเทศอินเดีย ท่ามกลางเจ้าลัทธิทั้งหลาย ในสมัยนั้น หลังจากที่พระองค์ตรัสรู้แล้วทรงประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ด้วยภาษามาคธี ด้วยเหตุนี้ ภาษามาคธีจึงได้รับเกียรติและได้รับยกย่อง (พระมหาเทียบ สิริญาโณ, 2543 : 43) ได้แก่

1. เป็นภาษาอันเป็นโวหารของพระพุทธเจ้า (สัมพุทธโวหารภาษา)
2. เป็นภาษาอันเป็นโวหารของพระอริยเจ้า (อริยโวหารภาษา)
3. เป็นภาษาที่ใช้บันทึกสภาวะธรรม (ยถาภูจฺจพรหมโวหารภาษา)
4. เป็นภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์ (ปาฬิภาษา)

นอกจากนั้น ภาษาบาลียังมีอิทธิพลต่อแนวความคิด ศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต สังคมวิทยา ภาษา วรรณกรรมไทย และวรรณกรรมคดีไทย ดังนี้

1. รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ที่มีต้นฉบับมาจากภาษาบาลี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คำสอนของพระพุทธเจ้า ได้รับการรักษาและสืบทอดกันมาในรูปแบบของภาษาที่คนยุคปัจจุบันเรียกว่าภาษาบาลี คำสอนของพระพุทธเจ้าในรูปแบบภาษาบาลีนี้ ชาวพุทธในประเทศต่าง ๆ ได้ศึกษาและแปลเป็นภาษาท้องถิ่นของตนเรื่อยมา ในบางครั้งก็อาจมีการแปลผิดพลาดได้และคำสอนของพระพุทธเจ้าที่แปลเป็นภาษาท้องถิ่นนั้น ความหมายอาจจะแปรเปลี่ยนไปและไม่ตรงกับความเป็นจริงดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ก็ได้ ทั้งนี้เพราะความนิยมทางภาษาของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่มีการปรับเปลี่ยนไปอยู่เสมอ ๆ แต่ถ้ามีต้นฉบับบาลีไว้ คนยุคต่อ ๆ ไปสามารถศึกษาและตรวจทานกับต้นฉบับบาลีได้เสมอ ทำให้ความรู้ต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนามีความมั่นคงและแน่นอนกว่าการรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยภาษาท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างคำสอนของพระพุทธเจ้าที่รักษาไว้ด้วยรูปแบบภาษาบาลีเช่น

(บาลี) ทุณนิกคหุสส ลหุโน ยตถกามนิปาติโน

จิตตสส ทมโถ สาธุ จิตตํ ทนตํ สุขาวทํ

(แปล) การฝึกจิต (อันข่มได้ยาก, เกิดและดับเร็ว,

มีธรรมชาติไหลไปตามความอยากในสิ่งต่างๆ)

เป็นสิ่งดี, จิตที่ได้รับการฝึกแล้ว นำความสุขมาให้

(คำแปลนั้น คนในท้องถิ่นนั้น ๆ จะแปลออกเป็นสำนวนอย่างไรก็ได้ แต่ต้นฉบับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นภาษาบาลีนั้นยังคงเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง)

2. คำสอนทางพระพุทธศาสนากลมกลืนกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนโดยผ่านพิธีกรรมทางศาสนาในพิธีสังฆกรรมสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา ล้วนต้องใช้ภาษาบาลี สังฆกรรมนั้น ๆ จึงจะสำเร็จได้ เช่น เวลาผู้ชายบวชเป็นพระภิกษุ พิธีในการบวชทุกขั้นตอนจะต้องใช้ภาษาบาลี ต้องทำเป็นภาษาบาลี ถ้าไม่มีภาษาบาลี การบวชของพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาก็จะไม่สมบูรณ์ แม้พิธีผูกสีมา (สร้างโบสถ์) ก็ต้องใช้ภาษาบาลี ถ้าไม่มีภาษาบาลี (หรือแม้มีภาษาบาลี แต่ใช้ผิด ๆ) ก็จะไม่สามารถเป็นโบสถ์ที่สามารถใช้ประกอบพิธีบวชพระภิกษุได้ ฯลฯ

3. มีแนวทางคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง เนื่องจากคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการออกแบบระบบและสภาพแวดล้อมทางสังคมในรูปแบบที่เน้นพรหมวิหารธรรมอย่างสมบูรณ์ทุกระดับ เป็นสภาพแวดล้อมที่มุ่งให้เกิดต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้บรรลุถึงขีดสูงสุด และเป็นการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเข้าใจชีวิต เข้าใจโลกอย่างจริงแท้ และมุ่งให้ผู้ปฏิบัติตามหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงคือหมดสิ้นโลภะ โทสะ โมหะโดยสิ้นเชิง ถ้าบุคคลต่าง ๆ ได้รับคำสอนที่ถูกต้อง (ที่สืบทอดและตรวจทานความถูกต้องมาด้วยภาษาบาลี) การปฏิบัติของบุคคลนั้น ๆ ก็จะตรง มั่นคงและสามารถบรรลุผลสำเร็จได้จริง

4. หล่อหลอมให้ผู้คนมีจิตใจที่งดงาม บรรพชนมนุษย์ในดินแดนที่เรียกว่าประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ได้นับถือพระพุทธศาสนา มาอย่างยาวนาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีปฏิบัติของชาวไทยจึงแนบแน่นกับพระพุทธศาสนาในแทบทุกมิติตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การทำบุญวันเกิด การสร้างวัด พิธีทำบุญในวันต่าง ๆ วันครบรอบอายุต่าง ๆ การทำบุญบ้าน การทำบุญในพิธีแต่งงาน การตั้งชื่อ-นามสกุล ตั้งชื่ออาคารสถานที่ต่าง ๆ การออกแบบศิลปะต่าง ๆ ออกแบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ฯลฯ คำสอนของพระพุทธเจ้าได้หล่อหลอมให้ชาวไทยมีความงดงามทั้งด้านจิตใจและการดำรงชีพเสมอมา ชาวไทยจึงมักได้รับการเรียกขานว่า เป็นผู้ที่มีใจบุญ เป็นคนมีเมตตา และเรียกประเทศไทยว่า สยามเมืองยิ้ม อันเป็นผลจากการได้สัมผัสเกี่ยวข้องกับขัณฑ์กลางผ่านทางพระพุทธศาสนาตลอดมาจนถึงปัจจุบันนั่นเอง

ประโยชน์ของการศึกษาภาษาบาลีที่มีอิทธิพลต่อภาษาไทย

ภาษาบาลี - สันสกฤต ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับภาษาไทยทั้งในด้านร้อยแก้วและร้อยกรอง ตลอดถึงศัพท์ทางวิชาการต่างๆ วิสันต์ กฏแก้ว (มปป : 5) (วิสันต์ กฏแก้ว, ม.ป.ป.) : 30) ได้สรุปประโยชน์การเรียนภาษาบาลี-สันสกฤตไว้ ดังนี้

1. ช่วยในการเขียนสะกดการันต์ : คำพ้องเสียงซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาบาลี-สันสกฤต เมื่อผู้ศึกษาได้ทราบความหมายของคำนั้นแล้ว สามารถเขียนสะกดการันต์ได้ถูกต้อง เช่น

บาลี - สันสกฤต ไทยใช้ ความหมาย

กรณ กรรณ หู

กณณ กัณณ หู

กณฐ กัณฐ์ คอ

กาญจน กาญจน์ ทอง

กานต กานต์ รัก เช่น สุรยกานต์, จันทรวงศ์

2. ช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างซาบซึ้งในการศึกษาวรรณคดี: โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วรรณคดีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวรรณคดีไทยประเภทโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นต้น เพราะคำศัพท์ที่ใช้มีคำภาษาบาลี-สันสกฤตอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น

3. ช่วยในการแต่งกาย กลอน โคลง ฉันท : ทั้งนี้ เพราะว่า คำภาษาบาลี- สันสกฤต สามารถรักษาครู-ลหุได้ดีและกินความ ได้มาก ทั้งสามารถนำมาแปลงให้เป็นครุ หรือ ลหุได้อีกด้วย เพื่อรักษาข้อบังคับแห่งกาพย์ กลอน โคลง ฉันท ไว้ให้ถูกต้อง หรือ เพื่อความ ไพเราะในด้าน

4. ช่วยให้เกิดความเข้าใจในความหมายของศัพท์ธรรมะในพระพุทธศาสนา

5. ช่วยในการบัญญัติศัพท์ : เนื่องจากวิทยาการสมัยใหม่แขนงต่างๆ ได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยอย่างไม่ขาดสาย และ วิทยาการเหล่านั้นโดยมากเป็นภาษาอังกฤษ เมื่อแปลออกเป็นภาษาไทยแท้ ๆ ไม่ได้ เรามักจะบัญญัติศัพท์ขึ้นใช้แทน ศัพท์ที่จะบัญญัติขึ้น ใช้แทนนั้น

6. ช่วยให้ภาษาไทยมีคำใช้มากขึ้น : เนื่องจากภาษาไทยแท้ๆ มีคำจำกัดอยู่ในวงแคบ เช่น คำว่า "พ่อ, แม่" เป็นต้น แต่เมื่อเรารับ เอาคำภาษาบาลี-สันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย ทำให้เรามีคำใช้มากขึ้น เช่น บิดา มารดา บิดร มารดร บิดุเรศ มาตุเรศ ชนก ชนนี้ เป็นต้น

7. นำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ : (เฉพาะที่ใช้แก่พระราชและเจ้านาย) ภาษาไทยจำนวนมากเป็นคำที่มาจากภาษาบาลี-สันสกฤต

วิเคราะห์เหตุผลที่ทำไมภาษาบาลีจึงเป็นภาษาที่ดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา

เหตุผลประการที่ 1 คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่บันทึกเป็นบาลี

คำสอนทางพระพุทธศาสนาในอดีตบันทึกเป็นภาษาบาลี คำสอนที่อยู่ในคัมภีร์เหล่านี้ คำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎกเป็นหลักฐาน สำคัญที่สุด เพราะเป็นหลักฐานชั้นแรกสุด คำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎกนั้นมีถึง 84,000 พระธรรมขันธ์ โดยจัดแบ่งเป็น 3 หมวด คือคือพระ วินัย พระสูตร และพระอภิธรรม ภาษาบาลีเป็นภาษาที่จารึกคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท ในขณะที่ภาษาสันสกฤตใช้บันทึกคำสอน ของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน จะเห็นได้ว่า คำสอนที่อยู่ในคัมภีร์เหล่านี้ คำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานสำคัญที่สุด เพราะ เป็นหลักฐานชั้นแรกสุด คำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎกนั้นมีถึง 84,000 พระธรรมขันธ์แบ่งเป็น 3 หมวด คือ หมวดที่หนึ่ง พระวินัย ว่าด้วย เรื่อง ระเบียบ กฎ ข้อบังคับควบคุมภิกษุ มารยาท ของภิกษุสงฆ์ มีทั้งข้อห้ามและขออนุญาต ทั้งนี้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่ สงฆ์ มี 21,000 พระธรรมขันธ์ หมวดที่สอง พระสูตร ว่าด้วยเรื่องราว นิทาน ประวัติศาสตร์ ที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนและทรงสนทนากับ บุคคลทั้งหลายอันเกี่ยวกับชาดกต่างๆ ที่ทรงสอน เปรียบเทียบเป็นอุปมาอุปไมย เป็นต้น มี 21,000 พระธรรมขันธ์ และ หมวดที่สาม พระ อภิธรรมว่าด้วยธรรมชั้นสูง คือ ว่าด้วยเรื่องเฉพาะคำสอนที่เป็นแก่น เป็นปรมัตถ์ ในรูปปรัชญาล้วนๆ มี 42,000 พระธรรมขันธ์ คำสอนทั้ง 84,000 พระธรรมขันธ์นั้น เรียกว่า “ธรรมวินัย”

ธรรมวินัยเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดของชาวพุทธ เพราะถือเป็นสิ่งแทนองค์พระศาสดา ดังพุทธพจน์ที่ตรัสกับพระอานนท์ก่อนจะ เสด็จดับขันธปรินิพพานว่า “ดูก่อนอานนท์ ธรรมวินัยอันใดที่เราบัญญัติไว้แล้ว แสดงแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมะและวินัยนั้นจักเป็นศาสดา ของพวกเธอเมื่อเราล่วงลับไปแล้ว”(ทีฆ.มหา. (ไทย) 16/76/319-320) ดังนั้น กล่าวได้ว่า พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์ที่สำคัญที่สุดของชาว พุทธ

พระไตรปิฎกแต่เดิมเป็นภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาที่มีในภูมิภาคประเทศที่เรียกว่า แคว้นมคธ ในครั้งพุทธกาล ต่อมาพุทธศาสนา แพร่หลายไปในนานาประเทศที่ใช้ภาษาอื่น ประเทศต่างๆ เหล่านั้น มิติเบตและเงินเป็นต้นได้แปลพระไตรปิฎกจากภาษาบาลีเป็นภาษาของ ตน เพื่อประสงค์ที่จะให้เรียนรู้ได้ง่าย จะได้มีคนเลื่อมใสศรัทธามาก ครั้นไม่มีใครเล่าเรียนพระไตรปิฎก ต่อมาก็ค่อยๆ สูญสิ้นไป สิ้นหลักฐาน ที่จะสอบสวนพระธรรมวินัยให้อ่องแท้ได้ ลัทธิศาสนาในประเทศฝ่ายเหนือเหล่านั้นก็แปรผันวิปลาสไป

เหตุผลประการที่ 2 การเรียนภาษาบาลีเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา

การศึกษาในสมัยพุทธกาลไม่ได้ใช้ตำราเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะในสมัยนั้นการศึกษาเป็นการบอกเล่าสืบทอดกันมา โดยอาศัย พหูสูตร เป็นผู้ทำหน้าที่ให้การศึกษ การศึกษาพระธรรมวินัยในสมัยพุทธกาลจึงเป็นการศึกษาจากปากคำของผู้รู้จริงๆ เป็นการศึกษาโดย

อาศัยกัลยาณมิตร มีพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่พระภิกษุสงฆ์และฆราวาสทุกวัน พระภิกษุสงฆ์เมื่อได้ฟังพระธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วก็นำมาถ่ายทอดแก่สัทธาวิหริกและอันเตวาสิกตอๆ กัน

การศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่า คันถธุระ และวิปัสสนาธุระ ในลักษณะการเรียนคันถธุระนั้น ก็คือการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นการเรียนตำราโดยตรงซึ่งมีอยู่แก่ประการ เรียกว่า "นวังคสัตถุศาสน์" ส่วนวิปัสสนาธุระเป็นการเรียนจากภายใน คืออบรมจิตโดยเฉพะไม่เกี่ยวกับตำราในสมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้น พระองค์ทรงเทศนาสั่งสอนเป็นภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นในสมัยนั้น ต่อมาพระพุทธศาสนาได้มาเจริญรุ่งเรืองในศรีลังกา ภาษามาคธีได้ถูกนักปราชญ์แก้ไขตัดแปลงรูปแบบไวยากรณ์ให้กระชับรัดยิ่งขึ้น การที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ภาษาท้องถิ่นสำหรับเทศนาสั่งสอนพระสาวกและสาธุชน ทั่วไป จึงเป็นประเพณีให้มีการสืบทอดพระพุทธพจน์ด้วยอักษรท้องถิ่นเป็นต้นมา

ในปัจจุบัน การศึกษาในพระพุทธศาสนาอาศัยพระไตรปิฎกเป็นตำราสำคัญ นอกจากนั้นผู้ศึกษาายังต้องศึกษาอรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา รวมไปถึงตำราประกอบต่างๆ เพื่อให้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เรียกว่า เรียนให้รู้ธรรมนิยามตามความเป็นจริง ซึ่งต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในภาษาบาลีเป็นหลัก

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้วยังได้ชื่อว่า เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่มีความรู้และเข้าใจพระพุทธวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็ต้องเสื่อมสูญไปด้วยเหตุนี้

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่มีผลต่อความมั่นคงแห่งพระพุทธ ศาสนา การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลีนอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เนื่องจากการศึกษาพระพุทธรวจนะในพระไตรปิฎกนั้นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจใน ภาษาบาลีเป็นหลัก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็ต้องเสื่อมสูญไปด้วย

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ยังนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนา ประกอบกับการเรียนภาษาบาลี เกี่ยวเนื่องกับการแปลศัพท์ วิเคราะห์ศัพท์ ตีความพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกตามไวยากรณ์ เป็นการรักษาลักษณะเดิมหรือความหมายของพระพุทธวจนะตามที่มีอยู่ในพระ ไตรปิฎก เป็นการป้องกันความคลาดเคลื่อน หรือปฏิรูปพระสัทธรรมได้ และการเรียนภาษาบาลีต้องใช้ความอดสาหะวิริยะและแรงจูงใจเป็นอย่างมาก ต้องมีศรัทธาในพระรัตนตรัย และความเชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะการเรียนภาษาบาลีนั้น ก็คือ การเรียนหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง เพราะต้องท่องจำ ประกอบกับต้องมีความเข้าใจในหลักการของภาษาเป็นอย่างดี และมีความเชี่ยวชาญในหลักการของภาษาด้วย เช่นการเรียนตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 จนถึงประโยค ป.๘.9 ก็ใช้หลักการของภาษาบาลีหลักการเดียวกันทุกระดับชั้น ก็คือหลักการไวยากรณ์นั่นเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนภาษาบาลี, วิชาแปลบาลีเป็นไทย, วิชาแปลไทยเป็นบาลี ส่วนเนื้อหาของการเรียนในแต่ละประโยคนั้นก็มีความยากขึ้นไปในแต่ละประโยค ยิ่งถ้าประโยคสูงๆขึ้นไปก็ยิ่งมีความยากมาก ต้องหมั่นท่องจำและหัดแปลอยู่เสมอทั้งแปลบาลีเป็นไทย และแปลไทยเป็นบาลี จึงต้องมีความตั้งใจแน่วแน่ในการที่จะเรียน จึงถือได้ว่า "การศึกษาภาษาบาลีช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้นได้" (พระมหาเทวัญ วิสุทฺธิจารี, 2545 : 67)

ด้วยเหตุนี้เอง กษัตริย์ทุกพระองค์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมา จึงทรงบำราบบำรุงสนับสนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และทรงยกย่องพระภิกษุสามเณรที่เรียนรู้พระพุทธวจนะ โดยได้พระราชทานราชูปการต่างๆ มีนิตยภัตร สมณศักดิ์ เป็นต้น การจัดสอบบาลีหรือการสอบสนามหลวงจัดว่าเป็นการวัดความรู้ขั้นสูงของคณะสงฆ์ ไทยโดยพระบรมราชูปถัมภ์

บทสรุป

การศึกษาภาษาบาลีภาษาบาลี ยังได้ชื่อว่าเป็นภาษารักษาพระพุทธศาสนา “การดำรงไว้ซึ่งวินัยกรรมที่รู้จักกันว่าเป็นอายุของพระพุทธศาสนา” ภาษาบาลีเป็นภาษาลายแทงขุมทรัพย์ที่จารึกไว้ในคัมภีร์พระ ไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส วรรณกรรมประวัติศาสตร์ ตำนานมูลศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นต้น นอกจากนี้ ภาษาบาลียังมีอิทธิพลต่อแนวความคิด ศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต สังคมวิทยา ภาษา วรรณกรรมไทย และวรรณกรรมคดีไทยอีกด้วย ภาษาบาลียังมีความสำคัญชีวิตความเป็นอยู่ วิถีชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น รักษาไว้ซึ่งพุทธพจน์ที่มีต้นฉบับมาจากภาษาบาลี คำสอนทางพระพุทธศาสนากลมกลืนกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน โดยผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ในพิธีสังฆกรรมสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา มีแนวทางคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องและหล่อหลอมให้ผู้คนมีจิตใจที่ตรงงาม มีความรักความเมตตากรุณาต่อกัน มีความสามัคคีและรักสันติสุข นอกจากนี้ ภาษาบาลียังมีความสำคัญเหมือนกับการมีคู่มือสำหรับอ่านและเข้าใจลายแทงขุมทรัพย์มรดก แห่งภูมิปัญญาอารยธรรมตะวันออก ประชาชนชาวตะวันออกได้ฝากไว้เป็นมรดกแห่งความเจริญรุ่งเรืองทางจิตวิญญาณ อย่างสูงสุดและสูงส่งเท่าที่มนุษย์ชาติเคยได้รับรู้มา พระภิกษุสามเณรได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมชาวพุทธทั่วโลกในฐานะเป็น ศาสนทายาทที่อยู่ใกล้และเฝ้าสืบทอดถ่ายทอดภาษาลายแทงขุมทรัพย์มรดกแห่ง ภูมิปัญญา อารยธรรมตะวันออกนี้ให้กับชาวโลก จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งที่พระภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้นำทาง จิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชนจะต้องเรียนรู้ให้เข้าใจและสามารถอ่านลายแทงขุมทรัพย์มรดกนี้ได้และ สามารถถ่ายทอดภาษาลายแทงที่ถูกต้องไปสู่พุทธศาสนิกชนรุ่นต่อ ๆ ไป

References

- พระมหาเทวัญ วิสุทธิจารี. (2545). ปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาบาลีระดับเปรียญตรี. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- พระมหาเทียบ สิริธรรมาภรณ์. “บาลีคืออะไร”. **พุทธจักร**. ปีที่ 54. ฉบับที่ 1. (มกราคม 2543)
- พระราชดำรัสเกี่ยวกับการศึกษา. (2559). **พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล. 2524 . 20 ตุลาคม 2559**. [ออนไลน์., แหล่งที่มา: <https://www.sanook.com> [ค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2563].
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2531). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สยาม.
- พระมหาปฐมพงษ์ งามล้วน. (2534). **ประวัติภาษาบาลี ความเป็นมาและที่สัมพันธ์กับภาษาปรากฤตและสันสกฤต**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- วิสันต์ กัญแก้ว. (ม.ป.ป). **ภาษาบาลีสันสกฤตที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา.
- อบรม สันนิบาต และคณะ. (2522). **พื้นฐานการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียร์.